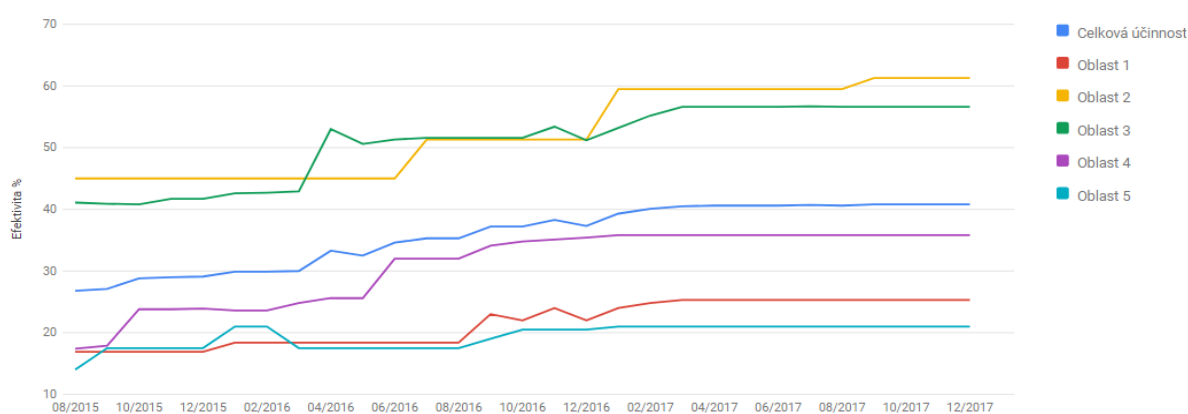

ROČENKA PROTIKORUPČNÍHO BAROMETRU 2017

Sledované oblasti – v čase

2017	OBLAST 1: Kontrola politiků	OBLAST 2: Transparentní financování politických stran	OBLAST 3: Nekorupční a odborná veřejná správa	OBLAST 4: Průhledné a efektivní investování veřejných prostředků	OBLAST 5: Zrušení anonymního vlastnictví	CELKEM
Leden	24.0 %	59.5%	53.2%	35.8%	21.0%	39,3%
Únor	24.8%	59.5%	55.2%	35.8%	21.0%	40,1%
Březen	25.3%	59.5%	56.6%	35.8%	21.0%	40,5%
Duben	25.3%	59.5%	56.6%	35.8%	21.0%	40,6%
Květen	25.3%	59.5%	56.6%	35.8%	21.0%	40,6%
Červen	25.3%	59.5%	56.6%	35.8%	21.0%	40,6%
Červenec	40.7%	25.3%	59.5%	56.7%	35.8%	40,7%
Srpen	40.6%	25.3%	59.5%	56.6%	35.8%	40,6%
Září	25.3%	61.3%	56.6%	35.8%	21.0%	40,8%
Říjen	25.3%	61.3%	56.6%	35.8%	21.0%	40,8%
Listopad	25.3%	61.3%	56.6%	35.8%	21.0%	40,8%
Prosinec	25.3%	61.3%	56.6%	35.8%	21.0%	40,8%
Konečné hodnoty 2016	22,0%	51,3%	51,2%	35,4%	20,5%	37,3%

BILANCE (PROTI)KORUPČNÍ SITUACE ROKU 2017**LEDEN 2017**

Pomalou se začíná vařit předvolební guláš a podle toho vypadá i situace na naší, nejen politické scéně. A ten guláš bude asi hodně kořeněný. Obzvláštní pikantnosti mu hned do základu dodala sněmovní vyšetřovací komise zřízená k překotné letní reorganizaci policie. Ta ke konci ledna ukončila činnost a v prvních dnech února dodala zprávu. Hlavním nálezem bylo, že se nic nepotvrdilo, což nebylo překvapivé, protože komise není vyšetřující orgán a nemá k dispozici nástroje, ani profesionální schopnosti, jež má (či alespoň by měla mít) policie. Pár komentátorů ovšem postřehlo, že komise potvrdila klíčovou věc, a to, že reorganizaci policie nepředcházely žádné koncepční a strategické materiály, jež by ji zmiňovaly či snad dokonce zdůvodňovaly. Klíčové osoby vyšetřující korupci a organizovaný zločin se na její přípravě nijak nepodílely a fakticky nebyly s ní, do medializace celé kauzy, ani seznámeny. A to je jádro pudla, které ovšem bylo jasné již před vznikem komise. To, co komise snad mohla zjistit, byla odpověď na otázku, zda takto dělaná reorganizace je pouze výsledkem „neschopnosti“ nebo měla konkrétní úmysl rozbít fungující instituci a nastavit „bezzubý“ či dokonce politicky kontrolovaný systém. Eliminace kontrolních či vyšetřovacích mechanismů je v zemích zasažených systémovou/politickou korupcí (a tou bezesporu Česká republika je) základní přístup udržování prostoru pro vysávání státních zdrojů. Komise ale tuto souvislost nijak dále nezkoumala a svým způsobem navázala na pravděpodobné „cíle“ reorganizace a ještě je dále rozvinula: podala trestní oznámeny na ty, jež se oné podivné reorganizaci policie bránili, a návrhy na změny týkající se státních zástupců, kterými by se konečně podařilo svázat jim ruce a dostat je pod kontrolu. Opět jde o klasické nástroje, jak udržovat a hájit dobytý prostor pro specifický a hlavně beztrestný přístup k veřejným zdrojům. Že takovéto přístupy na nejrůznějších úrovních (nemusí jít o vysokou politiku) skutečně fungují, ukazuje i vyjádření soudkyně pražského městského soudu, která v jiných souvislostech popsala realitu policejních reorganizací asi nejtrefněji: policejní reorganizace pravidelně vedou k rozpadu fungujících policejních týmů, zhoršení kvality vyšetřování, a tím pádem i ke snížení šancí na potrestání podezřelých z jakékoli trestné činnosti. Trochu naděje do zápasu justice s korupcí vneslo alespoň jmenování nového soudce v kauze Nečasová-Nagyová a podání stížnosti na zrušení současného rozsudku v případě Rath. Korupce je ze své podstaty velmi specifický druh trestné činnosti - neformální s minimem důkazů a maximem maskování: úplatky nejsou v písemnostech nikdy zmíněny jako úplatky, ale jako půjčky, provize, zvláštní plnění atd., málokdy lze důkazy získat jinak než prostřednictvím odposlechů, protože aktéři se snaží zanechávat co nejméně stop. Přistoupí-li soudy k dokazování korupce příliš formalisticky, nebude možné téměř nikdy nikoho odsoudit za sofistikovanější korupční jednání. Neschopnost potrestat odhalené korupční praktiky, jakmile jsou jen trochu důmyslněji provedené, se zřejmě již začíná projevovat na opětovném zhoršení vnímání korupce v ČR. Za rok 2016 se v indexu vnímání korupce pravidelně sestavovaným nevládní organizací Transparency International Česká republika propadla oproti roku 2015 o deset míst na současnou 47. příčku. Důvodem propadu může být i skutečnost, že velká většina protikorupčních zákonů přijatých během loňského roku ještě nevstoupila v účinnost a jejich působení ještě není hmatatelné. A možná působí i to, že řada z těchto zákonů byla nakonec upravena či se připravuje jejich novelizace tak, aby byly co nejméně účinné ve stylu výše zmíněné policejní reorganizace.

ÚNOR 2017

Měsíc únor můžeme z hlediska boje proti korupci bez váhání označit jako černý. Svůj vnitřní boj s korupcí si po justici, která s ním zápasí v kauze Rath, nyní zakouší i moc zákonodárná. Byť tentokrát na přehlídce arogance moci ve vztahu k novele zákona o registru smluv veřejnost silně zareagovala, je nutné další osudy tohoto zákona pečlivě sledovat. Čím dál více jsme totiž svědky toho, jak se politici snaží kontrolovat občany a podnikatele, přičemž sami se snaží vyhnout veřejné kontrole a zachovat si „neveřejný“ přístup k veřejným prostředkům. „Poznávací cesta“ do národních parků v Jihoafrické republice, které se účastnily osoby z vedení firmy vlastněné městem Pardubice, je přesně tím příkladem veřejné záležitosti, o které by bylo možné se dozvědět v registru smluv, kdyby z něj nebyly vyňaty firmy vlastněné veřejnými institucemi. Aféra Andreje Babiše s dluhopisy ukázala, že má-li veřejná instituce prověřovat aktivity firmy vlastněné osobou, jež tuto instituci řídí, nutně dochází ke střetu zájmů a je ohrožena základní důvěra v nestrannost takové instituce. Možná, že není náhodou, že při přijímání novely zákona o střetu zájmů se zákonodárci neinspirovali dobrou mezinárodní praxí, a pokryli jen případy vlastnictví, a nikoli rovněž případy faktického ovládnutí. Toto opomenutí umožňuje veřejným funkcionářům své firmy, jež dostávají veřejné prostředky, nevlastnit, ale stále fakticky ovládat, čímž se naplňuje pořekadlo „vlk se nažral a koza zůstala celá“. Nicméně aby reflexe měsíce února nebyla pouze negativní, zpráva skupiny GRECO Rady Evropy ocenila reformu financování politických stran a volebních kampaní. Doufejme, že poměrně kvalitní schválená pravidla budou již při letošních volbách do Poslanecké sněmovny dodržována a účinně vymáhána, byť postup při vytváření úřadu, jenž na to má dohlížet, tomu neodpovídá. V únoru byla též zveřejněna pravidelná zpráva Evropské komise o členských státech, včetně České republiky: v hodnocení fungování českých veřejných institucí tato zpráva zdůraznila, že i přes jistá zlepšení v minulém roce představuje korupce stále zásadní problém, zejména v oblasti veřejných zakázek - viz v únoru zahájené vyšetřování České republiky Evropskou komisí za netransparentní udělení smlouvy na výběr mýta bez veřejné soutěže.

BŘEZEN 2017

Březen lze bezpochyby označit jako měsíc střetu zájmů. Aféra ministra financí s nejasnostmi ohledně nákupu dluhopisů Agrofertu a nevyjasněným účelem celé transakce dále nabobtnala. Zveřejnění nepřesvědčivého „neaudit“ jeho finančních zdrojů k nákupu těchto dluhopisů vyvolalo další pochybnosti a otazníky. Zřejmá nechuť vedení finanční správy při vyšetřování svého šéfa pro možné obcházení daňových zákonů celou kauzu ještě více vyostřila. Problémy se střetem zájmů nakonec podtrhla kauza poslance Faltýnka, jenž byl členem dozorčího orgánu státního fondu rozdělovacího evropské zemědělské dotace a zároveň členem statutárního orgánu dotace čerpajícího zemědělského kolosu Agrofert. Tyto aféry poukazují na značné mezery v nedávno novelizovaném zákoně proti střetu zájmů. První z nich je nedostatečné řešení situace, když se politik nebo jiný veřejný činitel do střetu zájmu dostane. Zatímco evropská pravidla požadují okamžitý odchod z funkce osoby, která se do střetu zájmů dostane, česká pravidla řeší tento problém často jen formálním prohlášením o střetu zájmů bez nutnosti řešit tento problém odchodem z dotčené funkce. Bohužel stejný nedostatek se objevuje i v návrhu nového zákona o vnitřním řízení a finanční kontrole, jenž by měl upravovat nakládání s veškerými veřejnými prostředky ve státní správě. Druhou mezerou je absence povinnosti politiků a dalších veřejných činitelů dokládat svá prohlášení o majetku a příjmech. Nesrovnalosti mezi přiznávanými a skutečně dosahovanými příjmy jsou proto vysoce pravděpodobné a konec konců i

poměrně často zjišťované. A třetím „kocourkovským“ nedostatkem je reálná nevytahatelnost pravidel o střetu zájmů, neboť o sankcích má rozhodovat obecní úřad v místě bydliště politika, jenž se proti zákonu o střetu zájmů provinil. Dokáže si někdo představit, jak starosta z Kocourkova či Horní Dolní pokutuje ministra či premiéra? Nejvíce frustrující z hlediska veřejnosti ovšem není, že tyto nedostatky existují, nýbrž že se o nich při přijímání novelizovaného zákona o střetu zájmů vědělo - na nesmyslně nastavený sankční systém dokonce upozorňovala Evropská komise - ale tyto problémy se vědomě neřešily. Místo debaty o systémových chybách a řešeních sledovala veřejnost při přijímání zákona o střetu zájmů telenovelu invektiv mezi politiky vládní koalice. Podstatné věci se tak dostaly na okraj. Je zřejmé, jak ostatně dlouhodobě potvrzuje i Protikorupční barometr, že v politické sféře se dlouhodobě projevuje záměrná snaha maximálně omezit účinnost protikorupčních opatření a udržet si „exkluzivní“ přístup k veřejným prostředkům. Je smutné, že do této nečisté hry se zapojují politici ze všech politických stran, jenom s jiným okruhem nesmyslných námitek.

DUBEN 2017

Korupce a netransparentnost při nakládání s veřejným i soukromým majetkem se opět staly příčinami politické nestability. Nejdříve astronomické částky z krajského rozpočtu pro blízkého „manažera“ srazily vaz hejtmanovi Zimolovi. Poté eskaloval politický konflikt týkající se možného zneužití dotací v případě Čapího hnízda, jež vyšetřuje evropská agentura OLAF, možných daňových úniků při vydávání korunových dluhopisů, jež, jak se zdá, nikdo moc nevyšetřuje. Korunové dluhopisy vydávala rovněž firma dnes již „nevlastněná“ ministrem financí, jemuž je finanční správa podřízena a jehož osobní finanční poměry se navíc staly předmětem širokých spekulací. Celý konflikt vyústil v překvapivé oznámení demise předsedy vlády hned v první květnový pracovní den, jež bylo později vzato zpět. A vzápětí zahájené vyšetřování významných osob spjatých s financováním českého sportu (blízkých panu premiérovi) jen dosvědčuje, že přijímaná a existující protikorupční legislativa je mnohdy napsána tak, aby udělala dojem v médiích, ale ponechávala i nadále prostor pro zvýhodňování politiků, jejich přátel či přímo korupci. Kolikátého hejtmana již spláchla podezření z korupce? Je pro občany, podnikatele a nakonec i pro politiky lepší vyrovnat se s pravidly požadující transparentnost při nakládání s veřejnými prostředky a odkrytí majetkových poměrů veřejných činitelů, nebo je lepší žít, podnikat a pracovat v prostředí politické nestability způsobené korupcí? Preferují politici kariéru pod neustále visícím Damoklovým mečem trestního stíhání a politického odstavení, nebo je pro ně lepší, byť možná trochu administrativně obtížnější, život s pravidly transparentnosti nutící je zveřejňovat smlouvy, vyhýbat se situacím střetu zájmu a neobohacovat se při výkonu veřejné funkce? Jak se zdá, zatím preferují život bez transparentnosti a odpovědnosti s rizikem „náhlé smrti“ vedoucí k nestabilitě vládnutí a politické nejistotě. Možná je v tom posiluje i překvapivé propuštění Marka Dalíka, jež potvrdilo, že justiční orgány mnohdy prohrávají boj s korupcí a že pravomocné odsouzení politicky vysoko postavené osoby stále zůstává na úrovni zbožných přání. Jedinou pozitivní zprávou za měsíc duben proto zůstává vrácení zákona o výjimkách z registru smluv Senátem Poslanecké sněmovně obsahující pouze jedinou smysluplnou a relevantní výjimkou pro státní pivovar Budvar.

KVĚTEN 2017

Květnová vládní krize, jež se zcela nesmyslně stala takřka ústavní krizí, nejenže zvýšila rozčarování z politiky, ale zakryla i řadu mediálně méně chytlavějších, o to však systémově důležitějších událostí. Evropská komise zveřejnila v květnu pravidelná doporučení členským státům k jejich ekonomickému vývoji, včetně fungování veřejných institucí. Co se týče fungování veřejných institucí v České republice, doporučuje Evropská komise zaměřit se především na zvýšení účelnosti veřejných výdajů, zejména prostřednictvím boje proti korupci a neefektivním postupům při zadávání veřejných zakázek. Jako dobrou zprávu lze na jednu stranu brát skutečnost, že v Poslanecké sněmovně neprošel zákon o výjimkách z registru smluv. Na druhou stranu je škoda, že neprošla ani senátní verze tohoto zákona s poměrně rozumně nastaveným rozsahem výjimek. Místo toho se však – zřejmě po vzoru jihoamerických telenovel – začíná připravovat nový zákon, který by rozsah výjimek z povinnosti zveřejňovat smlouvy v registru smluv opět rozšířil, zejména pak o smlouvy uzavírané obchodními společnostmi vlastněnými státem, kraji či obcemi uzavírané v běžném obchodním styku. V květnu také vybuchla časovaná bomba v podobě sportovních dotací, jež způsobila zemětřesení nejen ve vedení fotbalové asociace, ale rovněž na ministerstvu školství mládeže a tělovýchovy, kde způsobila (ne)odcházení ministryně Valachové a uvalení vazby na její, dnes již bývalou, náměstkyni. Jestliže je pravdou, že ministryně zadala 11 auditů, které nic neodhalily, jednoznačně to ukazuje na systémové selhání a nutnost přebudovat mechanismy udělování a kontroly sportovních dotací. Pokusí se (staré či nové) vedení ministerstva udělat radikální řez ještě před volbami?

ČERVEN 2017

Svým způsobem pokračuje hra o „důkazy“, stále trvající vyšetřování v kauze Čapí hnízdo ukazuje, že získávání důkazů o zneužívání dotací, respektive o korupci je věc složitá, snad i proto, že složitě vypadá i praxe ze strany soudů. Na jednu stranu Nejvyšší soud v kauze Rath zrušil závěry nižšího soudu o nepřipustném použití některých důkazů, na druhou stranu v kauze údajných kartelů firem ve stavebních zakázkách, Krajský soud v Brně rozhodnutí Úřadu pro hospodářskou soutěž zrušil pro nepřipustnost důkazů získaných Úřadem. Oč šlo? ÚOHS udělil dosud nejvyšší pokutu ve své dosavadní historii v celkové výši 1,66 miliardy korun za to, že pokutované firmy koordinovaly svou účast a svoje nabídky ve výběrových řízeních. Praxe je to poměrně známá, dokázat to není ovšem jednoduché. Účastníci většinou nepodepisují dohodu „o spolupráci“ a slavnostně ji nevyhlašují. Uvidíme, jak rozhodnou vyšší soudní instance, nicméně oba příklady ukazují, že „imunizace“ korupce u nás bohužel funguje velmi dobře: daří se bránit, prodlužovat, zpochybňovat její vyšetřování a rovněž rozhodování justice v této oblasti je velmi málo předvídatelné. Bez ohledu na konečné rozhodnutí ze strany soudů, je nutné zdůraznit, že vyšetřování těchto podivných praktik firem vstupujících do veřejných soutěží je samo o sobě pozitivním krokem. Není jistě náhodou, že v ČR máme ve srovnání s jinými evropskými zeměmi dlouhodobě nejnižší podíl malých a středních podniků na veřejných zakázkách. Odpověď na otázku, proč tomu tak je, naznačil právě ÚOHS. Obecně experti na korupci v tomto ohledu zdůrazňují, že veřejné zakázky jsou v České republice vyhrazeny pro ty, zpravidla velké firmy, které tzv. umí lokální a regionální politiky a unesou „korupční investice“. Pokud takové úsilí firmy „spojí“, je to pro ně samozřejmě ještě jednodušší. Není pak divu, že obstarávání důkazů a jejich použití při vyšetřování korupce či nekalého jednání u nás naráží na takové problémy. Je to důsledek snahy politiků zabránit jakékoli transparentnosti, které by umožnilo veřejnou kontrolu.

Podívejme se jen na „cirkus“ kolem registru smluv. Sněmovna během června stihla projednat zcela nově upečený návrh zákona o výjimkách z tohoto registru. I když je nový návrh relativně přijatelný, celý proces vyvolává rozpaky, neboť hezky zobrazuje kontrast mezi politickými deklaracemi o nutnosti přijímat protikorupční zákony a politickou neuvůlí přijímat efektivní protikorupční opatření. Pokud se jakýmsi „omysem“ nějaký efektivní protikorupční zákon přijme, okamžitě to vyvolá snahu ho okleštit. Snad nejlepším dokladem o neochotě politiků skutečně proti korupci bojovat jsou dlouhodobě zaparkované návrhy zákonů o jmenování osob do dozorčích rad podniků poskytujících služby veřejného zájmu, o regulaci lobbingu, o avizování korupce (whistleblowingu) atd. V takovémto právním prostředí je poté obstarávání důkazů o korupci zákonnými prostředky opravdovým oříškem.

ČERVENEC 2017

Událostí měsíce je bezpochyby to, že se v tomto volebním období určitě neschválí zákon o rozšíření pravomocí Nejvyššího kontrolního úřadu. To má rozměr ryze český (vnitrostátní) a rozměr evropský. Pokud jde o český rozměr, připomeňme, že i nadále nebude možné vykonávat kontrolu utrácení veřejných peněz z krajských a obecních rozpočtů a z firem vlastněných státem, kraji či obcemi. Jde bratru asi o miliardu, kde nebude možné zjistit, zda tyto peníze nejsou rozfofovány na nesmyslné projekty podnikatelů spřízněných se stranami napříč politickým spektrem, zda zakázky nezvýhodňují „lobbisty“ a jejich klientelistické sítě či zda se prostě jen neperou špinavé peníze. A to v situaci, kdy se zpříšňuje kontrola výběru daní od občanů a drobných podnikatelů a kraje žádají, v zásadě oprávněně, větší přerozdělování peněz mezi nimi a státní kasou. Co se týče evropského rozměru, tam dlouhodobě neplníme požadavek, aby v každém členském státě existoval nezávislý audit, jenž by mohl nezávisle kontrolovat kvalitu údajů o přebytcích či deficitech všech veřejných rozpočtů v rámci ČR. Jde o důvěryhodnost a to není bezvýznamná deviza. Česká republika se vždy snažila upokojit Brusel tvrzením, že rozšíření působnosti auditu na sektor regionálních a obecních veřejných rozpočtů se připravuje. Jak dlouho ještě budou naši politici zkoušet trpělivost občanů i Bruselu? S nepřijetím zákona o rozšíření pravomocí NKÚ paradoxně úzce souvisí i schválení zákona o vnitřním řízení a finanční kontrole ve veřejné správě: jakkoli je novela či nahrazení současného nefunkčního zákona o finanční kontrole ve veřejné správě potřeba, zákon, jenž prošel Sněmovnou, se zdá být v rozporu jak s evropskými, tak mezinárodními auditními standardy. Základním smyslem jakéhokoli auditu je říci, zda realizované činnosti naplňují poslání dané instituce. Jestliže ovšem žádný zákon nedává za povinnost veřejné instituci stanovovat si konkrétní cíle, jež by v té či oné oblasti naplňovaly její veřejné poslání, jaký smysl má audit, jenž má potvrdit či vyvrátit zda daná instituce využívá prostředky k naplnění „nestanovených“ cílů? Nejsmutnější na tom je, že v obou případech nejde o nějakou chybu, omyl či neznalost, ale o systematickou snahu neuzavírat politickým podnikatelům si prostor pro „specifický“ přístup k veřejným zdrojům. Novela ústavního zákona o NKÚ se projednávala několikrát od roku 2011, dvakrát ji vrátil Senát. Když už to vypadalo, že si nelze dělat z občanů této země legraci a zákon bude schválen, tak se ho zřejmě v jisté stranické koordinaci ministra Jana Chvojky, jenž zákon „předkládal“ (jednou dokonce hlasoval proti jeho zařazení na program) a předsedy poslaneckého klubu ČSSD Romana Sklenáka, jenž prosadil jeho zařazení až mezi poslední body poslední schůze, podařilo neprojednat. Podíváme-li se na analýzu Rekonstrukce státu, ukazuje se, že nejnižší podporu tomuto zákonu dávala ČSSD, jež jej ovšem ve vládě garantovala, a ODS. Že by dohody a vazby z „oposmlouvy“ rozdělující přístupy k veřejným zdrojům stále ještě měly svůj význam a v klíčových momentech dokázaly zafungovat?

SRPEN 2017

Okurková sezona vydržela v srpnu sotva dva týdny. Znovu vyhřezla na povrch kauza Čapí hnízdo. V horké fázi předvolební kampaně obnažila na dřev (ne)fungování české politické scény i kultury. Během posledních dní a týdnů došlo k nejvážnějšímu zpochybnění fungování veřejných institucí. Poslanci, ministři, bývalí i současní, a nakonec i prezident zcela nepřístojně napadali práci orgánů činných v trestním řízení s argumenty, jež byly zcela absurdní. Politici fakticky chtěli, aby policie při svém postupu brala do úvahy politický kalendář. Má policie přerušit vyšetřování a nesdělovat obvinění, protože je před volbami a mohla by tím ovlivnit volební kampaň? A může tedy pak pokračovat po volbách, když se bude sestavovat vláda? Neovlivní tím, podle této logiky, politická vyjednávání a neznehodnotí výsledky voleb? Nebo má počkat, až vláda bude sestavena a „sestřelit ji“ (slovníkem pokleslé politiky a žurnalistiky) a „destabilizovat“ tak Českou republiku? Jistě jste již pochopili odpověď – policie politiky vyšetřovat nemá, snad jediné ty z opozice. Výsledkem je další pokles důvěry v instituce a také ve spravedlnost. K tomu výrazně přispěl i ministr spravedlnosti a pan prezident. Pokud si volič říká, kdy už tyto kauzy související s politiky skončí, odpověď je: v blízké budoucnosti to rozhodně nebude. Stále totiž chybí mechanismy, jak odhalovat korupční jednání včas, kdy je možné mu ještě zabránit a kdy je možné předejít odklonění veřejných prostředků. Například, poskytují-li se dotace malým a středním podnikům, stále nikdo neověřuje před přidělením dotace, zda jde skutečně o malý a střední podnik nebo jen skrytou dceřinou firmu velkého podniku. Problém je ale hlubší. I v tomto volebním období se totiž podařilo politikům zabránit posílení transparentnosti, hlubší kontrole při nakládání s veřejnými prostředky, zejména přijímáním a novelizací zákonů tak, aby je šlo co nejlépe obcházet. A nelze vyloučit, že i díky tomu se právě v tuto chvíli nová kauza rodí. Možná již jen symbolicky se tečkou za legislativním procesem stalo rozhodnutí Senátu, zamítnout horkou jehlou ušitý zákon o řízení a finanční kontrole, jež vymezuje veřejným orgánům pravidla, jak nakládat s veřejnými prostředky, a definuje způsoby kontroly vynakládání peněz z veřejných rozpočtů.

ZÁŘÍ 2017

Předvolební kampaň se rozběhla na plné obrátky, odcházející Sněmovna si ještě užila záři mediálních reflektorů při vydávání poslanců Babiše a Faltýnka k trestnímu stíhání v kauze Čapí hnízdo. Z probíhajících předvolebních debat je zřejmé, že česká politická reprezentace stále není schopna přijít s konstruktivními návrhy na řešení problémů přesahující rozměry českého rybníku, nadále se pracuje se strachem před nejasně pojmenovanými hrozbami a s „fňukáním“ nad domnělými či skutečnými křivdami ze strany EU či nadnárodních korporací. Staré dobré téma korupce se ovšem také hodí. Podobně jako u výše zmíněných problémů, se ovšem debaty politiků netočí kolem systémového řešení korupce. Politici se zaměřují se na své politické oponenty a jejich korupční kauzy. Jakkoli taková debata může být pro někoho zajímavá, vyvolává jen frustraci voličů. Současné končící volební období ukázalo, že protikorupční opatření přijímat lze. Ukázalo však také, jak obrovský je odpor mnohých politiků vůči těmto opatřením. Vláda i Sněmovna si v končícím volebním období osvojily strategii „prostě to nestihneme“, kdy se oznámil záměr přijmout některá protikorupční opatření, jako například regulaci lobbistů či podmínky pro nominaci politiků do dozorčích rad, ale s legislativním řešením se otálelo tak dlouho, až se to „prostě nestihlo“. Efektivně fungovala i strategie „fíkového listu“. Navržený zákon měl mediálně přitažlivý protikorupční název, ale obsah zákona v sobě nic

protikorupčního neměl, případně by situaci ještě zhoršil. Šlo například o zákon na ochranu oznamovatelů korupce a také, naštěstí na poslední chvíli Sněmovnou nepřijatý, návrh zákona o vnitřním řízení a kontrole upravující nakládání s veřejnými prostředky. Poslední uplatňovaná strategie zřejmě navazovala na hnutí zlepšovatelů z dob reálného socialismu a soustředila se na navrhování „pozměňovacích zákonů“ k sotva přijatým či ještě přijímaným předpisům. Například boj o „registr smluv“ byl skutečně lýtý; nakonec se štěstím ve zdraví přežil, alespoň pro toto volební období.

ŘÍJEN 2017

Proběhly volby do Poslanecké sněmovny, volič rozdal karty na další volební období. O volebních výsledcích je možné diskutovat, lze jásat či plakat, ale, slovy klasika, to je tak vše, co se nimi může volič dělat. Volby ukázaly, že téma korupce a boje proti ní je stále živé a že nemalá část voličů na sliby větší transparentnosti a nekorupčního řízení státu slyší. Máme ovšem již z minulosti zkušenost, že politické sliby přijmout protikorupční zákony se často rozplynou jako pára nad hrncem a v řadě případů někteří politici napřou síly zcela opačným směrem. Není bez zajímavosti, že řada poslanců, jež výrazně brzdila protikorupční zákonodárství, se do Sněmovny nedostala (viz analýza Rekonstrukce státu). A propad některých stran nesporně souvisí i s tím, že na předních místech jejich kandidátních listin často figurovali lidé, kteří z hlediska své „netransparentní minulosti“ byli nevolitelní. Sledovat protikorupční opatření má jistě smysl i dnes. Již v první listopadový den podala skupina senátorů Ústavnímu soudu návrh na zrušení zákona o registru smluv z důvodu jeho údajné protiústavnosti. Nelze než doufat, že nejvyšší soudní instance tuto snahu senátorů zastaví. Bezpečnostní a informační služba zveřejnila v říjnu některé závěry ohledně trhu s veřejnými zakázkami, jež poskytují velmi nelichotivý obrázek o tom, jak se u nás rozděluje veřejné peníze. Chcete-li si udělat obrázek sami, je možné využít právě spuštěný projekt Dotační parazit, v němž nezisková organizace Good Governance v uživatelsky příjemné formě zpřístupňuje veškeré zveřejněné informace o firmách, které získávají od veřejné správy různé typy dotací. A znovu negativně: Krajský soud v Brně vydal velmi kontroverzní rozsudek, podle kterého obchodní činnost podniků vlastněných veřejnými institucemi - státem, krajem, obcemi - nepodléhá zákonu o veřejných zakázkách, a tyto podniky tudíž nemusí dodržovat pravidla otevřenosti při zadávání zakázek v této obchodní činnosti.

LISTOPAD 2017

Odcházející vláda dala na stůl v posledních dnech své existence na první pohled nicneříkající, při podrobnějším zkoumání však nesmírně důležitou povinnost provádět tzv. zpětný přezkum zákonů. Konkrétně řečeno, byla navržena povinnost analyzovat ex-post kvalitu schválených zákonů. Tato povinnost je důležitým systémovým krokem ke zlepšení kvality právních předpisů, a to minimálně ve dvou ohledech: za prvé, umožní zhodnotit, zda zákony naplňují svůj účel, zda nejsou pouze zbytečným administrativním balastem či zda dokonce nemají negativní vedlejší účinky, tj. zda nepřinesly více škody než užitku. Za druhé, hodnocení přijatých zákonů je důležitým krokem ke „zcivilizování“ současného zákonodárského procesu, kdy jsou zákony živelně novelizovány, což významně ztěžuje život občanům i podnikatelům. Bylo by dobré, kdyby se podařilo učinit i druhý krok, který by navázal novelizace zákonů na provedená hodnocení. Ve stínu sestavování vlády pokračovala prezidentská kampaň poznamenaná nadále trvající praxí existujícího prezidenta

obcházet nové povinnosti týkající se financování kampaní. Na povrch vyhřezla rovněž „díra v zákoně“, na kterou již dříve poukázal Protikorupční barometr, spočívající v absenci zákazu financování kampaní prezidentských kandidátů ze zahraničí. To vyvolává otázky kolem původu finančních prostředků pro kampaň u některých kandidátů a spekulace o snahách některých cizích zpravodajských služeb ovlivnit průběh prezidentské kampaně. Soudní procesy v politicky a mediálně atraktivních korupčních kauzách – například v kauze Nagyová-Nečasová – postoupily o nějaké ty „slepičí kroky“ kupředu, jejich konec je ale stále v nedohlednu. Déjà vu se v listopadu odehrálo rovněž v kauzách, jež se dosud nedostaly před soud. Policie v listopadu znovu požádala Poslaneckou sněmovnu o zbavení imunity poslanců Babiše a Faltýnka v případě Čapí hnízdo stejně jako dalších poslanců v dalších kauzách za účelem jejich došetření.

PROSINEC 2017

Adventní čas naděje a očekávání příchodu spasitele byl tentokrát na politické scéně propojen se jmenováním nového premiéra Andreje Babiše a jeho vlády. Nutno říci, že nový spasitel se nedostavil. Nová vláda, ač zatím bez důvěry, začala hned makat; hned první kroky ovšem ukazují na naprostou neprofesionalitu z hlediska pochopení fungování státu. Hlavním smyslem zákona o státní službě bylo oddělit politické vedení státu, jež odráží aktuální výsledky voleb, od jeho odborného úřednického aparátu, jenž má být na volbách a politickém dění nezávislý. Diskuse se nakonec točila kolem tzv. politických a odborných náměstků; do diskuse tehdy vstoupil dokonce i pan prezident, který problém ještě více zatemnil. Bylo zajímavé, jak shodně likvidační vůči tomuto zákonu byl přístup pana prezidenta, pana Kalouska (TOP09) či pana Jandáka (ČSSD) a nyní i pana Babiše. Jen pro připomenutí, zjednodušeně řečeno, politický náměstek napomáhá ministři politicky prosadit některé záměry, takže komunikuje s parlamentem, koaličními partnery, případně i s představiteli různých zájmových skupin, nemá ovšem ovlivňovat státní správu. Odborný náměstek dbá na to, aby se z politického záměru či rozhodnutí v praxi nestal z odborného hlediska naprostý paskvil. Odchod či odvolání některých politických náměstků není žádnou „čistkou“, ale přirozenou a předvídanou výměnou po volbách. To, že někteří ministři odmítají mít politické náměstky, jde ovšem proti smyslu a účelu oddělení politické reprezentace a odborné administrativy. Fakticky posílají signál, že na politiku rezignují. Ale funkce ministra je funkce politická, nikoli odborná ani manažerská. Ve stejnou dobu vidíme pokusy o odvolávání odborných náměstků a dalších odborných pracovníků administrativy. To jde otevřeně proti logice zákona o státní službě. Není chybou Babišovy vlády, že nebyla doposud vytvořena „systemizace“ úřednických míst, za to nesou odpovědnost mnozí současní političtí kritici. Výsledkem je, že nikdo skutečně neví, kolik úředníků potřebujeme a co budou dělat. Ale je záhadou, jak to Babišovi ministři zjistili během pár dní. Ale možná to tak velká záhada není. Jde o otevřený pokus získat zpět prostor týkající se politické kontroly státní správy. Ostatně v programovém prohlášení vlády se otevřeně prosazuje novela služebního zákona. Prosazuje se také novela zákona o státním zastupitelství a jednotné místo pro veřejné investování. Zda nakonec vyzní protikorupčně, či naopak posílí politické vlivy a propojení politiky a byznysu, není v tuto chvíli jasné. Zároveň v předkládaném programovém prohlášení lze najít řadu opravdu protikorupčních opatření – transparentní elektronický prodej majetku státu, digitalizaci fungování veřejné správy, soutěžení jednotlivých menších veřejných zakázek místo velkých a komplexních, přípravu zákona o regulaci lobbingu, větší ochranu oznamovatelů korupce (whistleblowerů). Dokonce je tam opět i snaha o rozšíření kompetencí NKÚ. Ústavní soud vydal v prosinci rozhodnutí ohledně legislativy zavádějící

elektronickou evidenci tržeb (EET). Mimo jiné upozornil na to, jak se v demokratickém právním státě (ne)mají vytvářet a schvalovat zákony, jež mají značný dopad na podnikatelské i sociální prostředí. Závěr roku opět poznamenala kauza Čapí hnízdo. Evropský úřad pro boj s podvody (OLAF) vydal svou dlouho očekávanou zprávu o tom, zda se v případě dotace pro Farmu Čapí hnízdo jednalo o neoprávněné čerpání prostředků z fondů EU či nikoli. I když ke konci roku obsah zprávy ještě nebyl zveřejněn, již sama skutečnost, že byl zaslán i orgánům činným v trestním stíhání a že ministerstvo financí se zdráhá jej zveřejnit, ukazuje, že závěry nebudou pro pana Babiše příliš pozitivní.